

ناوی ولاتهو له لایهێن ئاشور ناصیریالی دووه مهوه هاتوه له لهشکرکه شیبی سالی 883ی پێش زایینی (یه کهه م سالی فه رمانه وایی) که زیاتر گه شتیکی سه ربازی بوو.

پادشای ئاشور ده لیت که له ولاتی تومی Tumme ده رچوو به ره و ولاتی کیروری Kiruri و سه رانه ی له و ولاته و چه ند ولاتییک و هر گرت ئه و انیش سیمیسی Simesi، سیمیرا Simeria، ئولمانیا، ئادائوش Adauš هه ره وها خارگاییه کان و خارماسییه کان⁴.

ناوچه ی کیروری یان کیروری Kirruri پوژه لاتی هه ولیر بوو و ده روانه یه کی گرنه بۆ ناوچه ی پوژه لاته تر. له کیرورییه وه ئاشورییه کان ده چوونه پوژه لاته و له ویوه بۆ ناوچه کانی ده وروبه ری زیی بادینان سه رده که وتن یان بۆ ناوچه کانی ده وروبه ری زیی بچوک و باشووری داده به زین.

ئادائوش که پادشا ناوی هیئاوه هه ره وها له لایه ن تیگلات پلاسه ری یه که مه وه باس کراوه و⁵ له باسه کانی ئه میان گومان له وه دا نییه که که وتبووه باکووری زیی بچوک. (سیمیرا)ش پیده چه یته هه مان سیمیریا Simirria بیته که سارگونی دووه م ناوی هیئاوه و⁶ که ئه مه یان ناوی کیویکی به رزه و شوینه وارناسان وای بو ده چن کیوی قه ندیل بیته. که واته گه شته که ی پادشا له نیوان هه ردو زیکه بووه و ئولمانیا که ناوی بر دووه نزیکه ده که ویت له رووی جوگرافییه وه له نیلامونیا وه ک چوون له رووی شیوه ی پیکهاته که یه وه هه ره وها لیوه ی نزیکه. دیاریش نییه کام له و چوار شیوه ی راسته: نیلامونیا، ئالامون، نیلامونی، ئولمانیا.

رهنگه جیاوازییه که بگه ریته وه بۆ جیاوازیی شیوازی ئاخاوتنی ناوچه کان به جوړیک هه ر پادشایه ک ناوه که ی له زاری خه لکی ناوچه یه که وه و هر گرتیته به لام هوی ئه و جیاوازییه زیاتر بۆ ئه وه ده گه ریته وه که تو مار کردنی ناوه کان له لایه ن ئاشورییه کانه وه ده قه وده ق نه بووه و به پیی زمانی خو یان ئه و ناوانه یان وتوو و ئه مه ش دیار ده یه کی ئاساییه، هیچ نه ته وه یه کیش ناتوانیته ناوه کانی نه ته وه یه کی تر به شیوه ی ئه سلیی خو ی بلیته و ئاشورییه کان له م یاسایه به ده رنن و نووسینی ناوه بیگانه کان بۆ نووسه ره ئاشورییه کان کاریکی زه حمه ت بوو.

گوێرانی دهنگی یه کهه له چوار ناوه که شایسته ی تیبینییه. دهنگه که له نیوان (ئا) و (ئو) و (ئی) دایه و پیده چه یته دهنگه که (ع) بیته یان (ه).

2- موصری و کومانی

له سه ره تا کانی ماوه ی حوکمیدا، تیگلات پلاسه ری یه کهه م (1115 - 1077 پ.ن) دژ به ژماره یه کی زو ر ولاته جهنگا. یه کی که له وانه موصری Musri بوو. ئیحه تمالی زو ریش هه یه ئه و ولاته له باکووری پوژه لاته ی ولاتی ئاشوردا بوو بیته. پادشای ئاشور به ناو چه یکانی نیلامونی و تالا Tala و خاروسا Harusa ده روات و ولاتی موصری، خو ی و ته نه ی به پانی و به دریزی ده گریته، شاره کانی (هه ره وها گو نه کانی) ولاته که ویران ده کات و ده یان سو تی نیته. له و کاته دا له شکری ولاتی کومانی Kumani دیته بۆ کومه کی موصری و شه ریک له ناو کیوه کاندایه ریا ده بیته و پادشا باس له به زاندنیان ده کات⁷. پادشای ئاشور ناوی شاری ئارینی Arini ده بات له قه د پالی کیوی ئانیسا (ئایسا) Aisa بوو. پادشا ده لیت ئه وان خو یان دا به ده سه ته وه که وتنه سه ری، دواتریش باس له به خشینی شاره که و هیشتنه وه ی و هر گرتنی بارمه و سه رانه. پادشا دواتر ده لیت که هه موو خه لکی ولاتی کومانی که بۆ کومه کی موصری هاتبوون هه موو خه لکی ولاته که یان بانگ کردو خو یان بۆ شه ر ئاماده کرد⁸. پادشا ده لیت که دژ به 20 هه زار جهنگا وه ره له کیوی (تالا) دا شه ری کرد، ئه وانه ی

⁴ ARAB , I, S 440.

⁵ ARAB, I, S 325+ARI, 1, 1972, S 23.

⁶ ARAB, II, S 142.

⁷ AKA , p.75.

⁸ AKA, p.76.

بهزاندو وردو خاشی کردن و تا کیوی خاروسا شوینیان کهوت. کیوهکه به وتهی پادشا بهرامبهر (له دهقهکهدا: پیش) ولاتی موصری بوو. پادشا شاره مهزنهکانی گرت و سووتاندنی⁹. دواتریش پادشا دهلیت قهلاو پهناگهی نهوانی گرت که ناوی خونوسا Hunusa بوو و که سی شوورای گهوهی ههبوو که له خشتی سوورهوهرکراو دروست کرابوون و ریزه چهرهکانی له شکرهکهیانی لهناو شارهکهو له ناو چیاکاندا بهزاند و ((جهنگاوهرهکانیانی له ناوهراستی گردهکاندا فریدا و سهرهکانیانی بپری))¹⁰.

پادشا شارهکهی گرت و سووتاندی و تالانی کرد و سی شوورا مهزنهکهی شارهکه و هه موو شارهکهی ویران کرد بی نهوهی لهیادی بچیت باس له رهفتاری توندوتیژی خوی لهگهله که لهکهدا بکات¹¹.

پادشا خانوویهکه بهخشتی سوورهوهرکراو بنیات دهنیت و یادگاریک (لهو حیکی برۆن) لهبارهی دهستکهوتهکانی نهو ولاتهی دادهنیت. دواي نهوهش گه ماروی شاری پادشایانهیان (واته پایتهختهکهیان) دهدات که ناوی کیشونا Kibšuna¹² بوو. پادشای کومانی بهوتهی پادشا دهرسیت و خوی بهسهرپی پادشای ناشوردا دهدات نهویش هیچی لی ناکات. تیگلات پلاصهریش فهرمانیان بو دهردهکات شوورا مهزنهکانی شارهکه که له پایهی خشتی سوورهوهرکراو دروست کرابوون بپروخینن. لهویشدا سهدان خانهوادهی یاخی ههبوون که لهویدا دهژیان و خویان بهدهستهوه نهدابوو. پادشا نهمانهی بو ناشور برد. پادشا بارمتهو باج و سهراهی لهولاتهکه وهرگرت¹³.

سهبارت بهو ناوانهی بینیمانن دهتوانین که میک بهراوردی بکهین، بهلام بی نهوهی بهتهواوی لهئه نهجانهکانی نهو بهراوردییانه دلنیابین. سهرهتا نهگهر ناوی موصری، که دهکریت موصری ههروا بهموزی بخوینریتهوه¹⁴، لهگهله ناوی ناوچهو خیلی (مزوری)دا بهراورد بکهین ههلهیهکی گهوره ناکهین لهپرووی جوگرافییهوه، چونکه دوو شوینهکه نزیکن بهیهکه مهگهر نهو راستیییه نهبیته ناوچهی نهپرووی مزوری ماوهیهکه دووره لهژیی بادینان، بهلام نهمه زیان بهه بهراوردیهکه مان ناگهیهنیت چونکه موصری ولاتیکی پان و بهرین بوو ههروهها ناوچهکان ههگرین لهسنووری کونی خویاندا نامینن تا بلین سنوورهکانی مزوریی نهپروو دهبیته هاوجووت بیت لهگهله نهوانهی موصریی جارن.

ناویکی نزیکیش له شاری (خونوسا)ی کون ههیه نهویش گوندی (خهنهس)ه که زور لهو دهوروبه ره دور نییه. ناوی شاری (نارینی)ش که له بنی چیا ی نایسا بوو نزیکه لهناوی گوندی (هرن) که لهقه دپالی چیا ی پیریس که دهروانیه سهر زیی بادینان. ناوی (هرن)یشم وهها لهنه خشه دا بینیه و نازانم خویندنه وهکهی راسته یان نا، چاوه پری راستکردنه وهیه کم له شارهزایهکی ناوچهکه.

بهپال نه موصرییه موصرییهکی تر هیه که شهلمانه صهری سیهه م (858-854 پ.ن) باسی کردووه. نه م پادشایه ناوی فیل و مهیموون .... وهکو سهرا نه دهبات که له موصرییه بو هاتیوون. واته نه مهیان (میسر)ه نه م موصرییه کهی خومانه، نه مانهش دیاری بوون نه م سهرا نه و پادشا خوی هه لکیشابوو.

سهبارت به (کومانی)؛ ناوهکه ههروهها (بهلام به شیوهی کومانی) له لایهن ئاداد-نیراری دووه مهوه (911-891 پ.ن) هاتووه. پادشا دهلیت (کومانیی فراوان تا میخروی سالوا Salua و ئورادری Uradri (ئورارتو) ...¹⁵.

ناویکی نزیک له کومانی له کاتی توکولتی نینورتای یه که مدا (1244-1208 پیش زاین) ههیه نهویش ئوقومینو (یان ئوکومینو) Uqumenu. پادشا نه م ولاته وهکو بهشیک له ولاتی گوتیهکان (قوتو) لهقه له م دهدات. پادشا ههروهها ناوی شاری قومینو Qumenu دهینیت که له سهراچاوهی زیی سهروودایه. نه م ناوهی دوا ییان لهگهله گوندی (کومانه)ی نزیک

⁹ AKA, p. 77.

¹⁰ AKA, p.78.

¹¹ AKA, p.79.

¹² AKA, p.80

¹³ AKA, p.81-82.

¹⁴ ARAB, I, S 591.

¹⁵ ARAB, I, S 360.

